rilerek Abbas ile Nasr'ın yakalanıp teslim edilmesi halinde kendilerine para verileceği vaad edildi. Haçlılar, kendi topraklarından geçmekte olan Abbas ve yanındakilere baskın yapıp Abbas'ı ölü, Nasr'ı da sağ olarak ele geçirdiler (23 Rebîülevvel 549/7 Haziran 1154).

BİBLİYOGRAFYA :

Üsâme b. Münkız, *el-İ'tibâr* (nşr. H. Derenburg), Paris 1886, s. 5-6, 13-22, 69; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil* (nşr. C. J. Tornberg), Leiden 1851-76 → Beyrut 1385-86/1965-66, XI, 142, 184, 188, 193, 255; Ebû Şâme, *Kitâbü'r-ravżateyn*, Kahire 1287-88, I, 97 vd.; İbn Haldûn, *el-ʿİber*, Bulak 1284, IV, 74 vd.; Makrîzî, *el-Ḫıṭaṭ*, Bulak 1270 → Beyrut, ts. (Dâru Sâdır), II, 30; İbn Tağrîberdî, *en-Nücûmü'z-zâhire*, Kahire 1956 → Kahire 1383/1963, V, 308-317; F. Wüstenfeld, *Geschichte der Fatimiden-Chalifen*, Göttingen 1881, s. 314 vd.; Lane-Poole, *History of Egypt*, London 1900, s. 174; C. H. Becker, "Abbas", *İA*, I, 13-14; a.mlf.-S. M. Stern, "ʿAbbâs b. Abi'l-Futūḥ", *EI²* (İng.), I, 9.

 HAKKI DURSUN YILDIZ

ABBAS EFENDİ

Bahâîliğin kurucusu Mirza Hüseyin Ali'nin, kendisinden sonra Bahâîler'in reisi olan büyük oğlu

(bk. BAHÂÎLİK).

ABBAS b. FAZL

(عباس بن فضل)

(bk. İBN BERBER).

ABBAS b. FİRNÂS

(عباس بن فرناس)

Ebü'l-Kāsım Abbâs b. Firnâs b. Verdûs (ö. 274/887)

Endülüslü astronom, filozof ve şair.

Endülüs'ün Ronda bölgesindeki Tâkerunâ'nın köylerinden birinde doğdu. Hayatı hakkında, Berberî asıllı âzatlı bir köle olduğu dışında fazla bilgi yoktur. Çok defa şair Abbas b. Nâsih (ö. 240/854) ile karıştırılır. Kurtuba'da büyüdü ve orada tahsil gördü. Daha gençliğinde felsefe, kimya, astronomi ve edebiyat alanında adını duyurdu. Yaptığı ilmî ve edebî çalışmalar sayesinde Kurtuba'da I. Hakem'in sarayına girdi ve II.Abdurrahman ile I. Muhammed dönemlerinde de mevkiini korudu.

Meraklı ve araştırıcı bir karaktere sahip olan Abbas b. Firnâs, uzayı temsil eden bir gök küresi kurdu ve sonraları Avrupa'da astronominin gelişmesinde tesiri olan Sindhind tablolarının çizimlerini yaptı. Bir ara uçmayı denediyse de yaptığı uçuş takımında kuyruk kısmı bulunmadığı için inişi çok sert oldu ve ölümden zor kurtuldu. Abbas b. Firnâs, bu deneme dolayısıyla havacılığın öncülerinden sayılmaktadır. Kuvarstan kristal yapmayı ve kristal kesimini batı İslâm âlemine tanıttı ve ayrıca kimya ile ilgilendi. I. Muhammed'e takdim etmek üzere, daha önce benzeri görülmemiş **menkāne** (mîkāte) adı verilen bir de saat imal etti. Yaptığı birçok keşifle ve Doğu ilimlerini Batı'da yayma çabalarıyla çağdaşlarının dikkatini çeken Abbas b. Firnâs'a I. Hakem, "Hakîmü'l-Endelüs" unvanını vermiştir.

Abbas b. Firnâs, Halîl b. Ahmed'in *Kitâbü'l-ʿArûż*'unu en iyi anlayan ve açıklayan ilk Endülüslüdür. Mûsiki ile de ilgilenmiştir. Kendisini çekemeyenler tarafından sihirbazlık ve zındıklıkla suçlandığı da rivayet edilmektedir. İbn Hayyân'ın *el-Muḳtebes* adlı eserinde örneklerini verdiği bazı şiirlerinin dışında hiçbir eseri günümüze ulaşmamıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Hayyân el-Kurtubî, *el-Muḳtebes* (nşr. Mahmud Ali Mekkî), Beyrut 1393/1973, s. 282-287; İbn Saîd el-Mağribî, *el-Muġrib fî ḥule'l-Maġrib* (nşr. Şevki Dayf), Kahire 1978, I, 333; Makkarî, *Nefḥu't-ṭîb* (nşr. İhsan Abbas), Beyrut 1388/1968, III, 374-375; Sezgin, *GAS*, II, 674-675; VI, 158; Muhammed Abdullah İnân, *Terâcimü İslâmiyye*, Kahire 1390/1970, s. 266-271; J. Vernet, "ʿAbbās b. Firnās", *DSB*, I, 5; E. Lévi-Provençal, "ʿAbbās b. Firnās", *EI²* (İng.), I, 11.

 KASIM KIRBIYIK

ABBAS HALİM PAŞA

(1866-1934)

Türk devlet adamı.

Abbas Halim Paşa

Asıl adı Mehmed Abbas'tır. Kavalalı Mehmed Ali Paşa'nın dördüncü oğlu Halim Paşa'nın ikinci çocuğudur. Kahire'de doğdu. Özel hocalardan Arapça, Farsça, Fransızca ve İngilizce öğrendikten sonra ağabeyi Said Halim ile birlikte İsviçre'ye giderek yüksek tahsilini orada tamamladı. Hidiv Tevfik Paşa'nın kızı ile evlendi (1895). Uzun yıllar Avrupa'da kalarak kendisini yetiştirdikten sonra İstanbul'a döndü. Sultan II. Abdülhamid'in saltanatının son yıllarında devlet hizmetine girdi, Şûrâ-yı Devlet âzası oldu. Said Halim Paşa'nın sadâreti yıllarında bir yıl kadar Bursa valiliği yaptıktan sonra Nâfia nâzırlığına getirildi (1915). Said Halim Paşa'nın istifası ile kabinedeki görevinden ayrıldı (1917). İstanbul'un işgali sırasında İngilizler tarafından savaş kabinelerinin bazı nâzırları, fikir ve siyaset adamları ve bazı mebuslarla birlikte tutuklanarak yargılandı (1919). Mahkeme sonuçlanmadan diğer tutuklularla birlikte Malta'ya sürüldü. İki yıl sonra serbest bırakılınca İstanbul'a döndü. Bundan sonraki yıllarını İstanbul ve Mısır'da geçirdi. Kahire'de vefat etti.

Şiir, edebiyat ve mûsikiden çok iyi anlayan Abbas Halim Paşa, İslâm-Türk seciye ve ahlâkının en güzel örneklerini şahsında toplamış, devrinde cömertlik ve hayır severliğiyle tanınmıştır. Birçok gencin yurt dışında okumasına yardım etmiş, ilim, fikir ve sanat adamlarını korumuştur. Çocuklarının hocası olan Mehmet Âkif ile İstanbul'da başlayan dostluğu uzun yıllar sürmüş, Âkif onun daveti ile ömrünün son yıllarını Mısır'da geçirmiştir. Âkif "el-Uksurda" şiirini ona ithaf ettiği gibi, kendisine hitaben iki manzum tebrik ile "Arîza" isimli iki de manzume yazmıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

Eşref Edib, *Mehmed Âkif-Hayatı, Eserleri ve 70 Muharririn Yazıları*, İstanbul 1938, I, 39, 132, 292; a.mlf., "Abbas Halim", *İTA*, II, 86-88; İbnülemin, *Son Sadrazamlar*, İstanbul 1965, III, 1893, 1909-1913, 1931; İ. H. Danişmend, *Kronoloji*, İstanbul 1971, V, 102; Mithat Cemal [Kuntay], *Mehmet Âkif Ersoy Hayatı-Seciyesi-Sanatı*, Ankara 1986, s. 77-83; *TA*, I, 18; R. Ekrem Koçu, "Abbas Halim Paşa", *İst.A*, I, 14.

 MUSTAFA UZUN